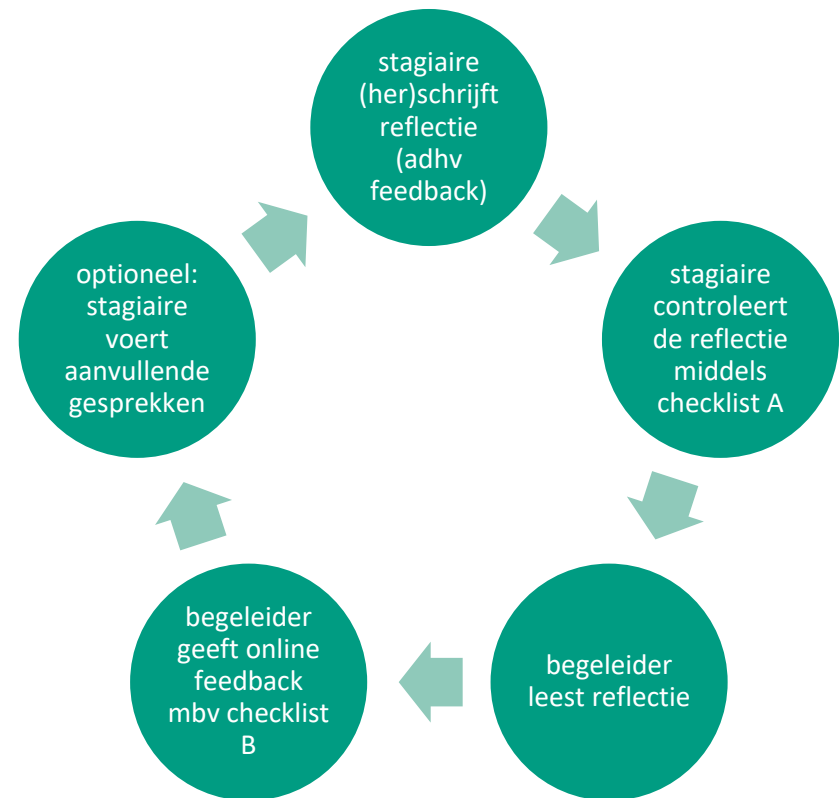

Dialogisch feedbackproces tussen stagiaires en praktijkbegeleider en opleidingsbegeleiders

VERSIE: PRAKTIJKBEGELEIDERS/OPLEIDINGSBEGELEIDERS

Om te leren hoe je kritisch kan reflecteren kan een stagiaire in opdracht van zijn begeleider een reflectieverslag schrijven naar aanleiding van een betekenisvolle stage ervaring. Om het kritisch reflectieproces goed op gang te krijgen is het raadzaam om meerdere keren feedback te geven op het reflectieverslag van de stagiaire. De stagiaire wordt op die manier aan het denken gezet en wordt uitgedaagd om met nog meer nuance en vanuit diverse perspectieven te reflecteren. Dit wordt een dialogisch feedback proces genoemd.

Om praktijkbegeleiders / opleidingsbegeleiders en hun stagiaire(s) te ondersteunen in het uitvoeren van het dialogische feedback proces zijn twee checklists ontworpen. In dit document vind je de checklist voor praktijk- en opleidingsbegeleiders (checklist B). De checklist wordt idealiter doorgenomen door de begeleider voordat de (online) schriftelijke feedback gegeven wordt aan de stagiaire. De online feedback kan uiteraard aangevuld worden middels face-to-face gesprekken. Het dialogische feedbackproces is in beeld gebracht in het onderstaande stroomschema 'dialogisch feedbackproces online kritisch reflecteren'.

CHECKLIST B – PRAKTIJKBEGELEIDER / OPLEIDINGSBEGELEIDER

De checklist bestaat uit twee onderdelen die beiden in dienst staan van het verhogen van het kritische reflectieniveau van de stagiaire.

Het eerste onderdeel omvat de wijze waarop de feedback het beste gegeven kan worden door de begeleider zodat de stagiaire betrokken blijft bij zijn eigen reflectieproces en hierin plezier ervaart. De ervaring leert dat stagiaires het meest open staan voor feedback als ze een prettige relatie hebben met de praktijkbegeleider en de opleidingsbegeleider.

Het tweede onderdeel omvat feedbacktips om stagiaires te ondersteunen in het schrijven van een reflectieverslag op het niveau van kritische reflectie.

In bijlage 1,2 en 3 is respectievelijk informatie opgenomen over de begrippen feedup, feedback en feedforward; de vier niveaus van reflectie; de vijf componenten van professionele identiteit.

ONDERDEEL 1 – SOCIAAL AFFECTIEF

Stimuleer openheid, betrokkenheid en zelfregie bij de stagiaire tijdens het dialogisch reflectieproces

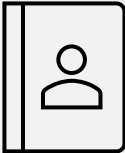
 Vragen voor de begeleider ✓	 Feedbacktips voor de begeleider
Openheid & vertrouwen Helpt de feedback de stagiaire om in openheid en met vertrouwen te reflecteren? <input data-bbox="757 933 824 997" type="checkbox"/>	<ul style="list-style-type: none"> • Een randvoorwaarde voor het geven van feedback aan een stagiaire is het opbouwen van een vertrouwensband. Stimuleer het vertrouwen van de stagiaire. Ga in gesprek met de stagiaire aan het begin van de stageperiode om te horen welke competenties de stagiaire zich al eigen heeft gemaakt. Wat kan hij al en waar en hoe heeft hij deze verworven? Het uitbreiden van competenties staat centraal in plaats van het opsporen van het tekort aan competenties. • De stagiaire zal een bepaalde vertrouwensband moeten ervaren tussen hem en de begeleider om open en eerlijk te kunnen reflecteren op zijn denken, voelen en handelen. Het helpt de stagiaire als benoemd wordt: dat fouten maken mag; dat alle begin moeilijk is; en dat een kritisch reflecterende professional (inclusief de begeleider) nooit is uitgeleerd. Een bepaalde mate van openbaring en zelfonthulling vanuit de begeleider kan de stagiaire helpen om zijn eigen twijfels en eventuele hulpvragen te benoemen. • Versterk de mens tot mens relatie die je hebt met de stagiaire. Er is een professionele hiërarchie tussen de stagiaire en professional maar benadruk deze niet. Begeleid vanuit respect en vanuit het gegeven dat de stagiaire over een aantal jaar jouw collega is.

Betrokkenheid

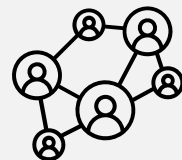
Stimuleer je de betrokkenheid van de stagiaire in het dialogisch reflectieproces?

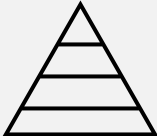

- Toon betrokkenheid door met de stagiaire mee te denken over welke betekenisvolle ervaring geschikt is om over te reflecteren. Blijf betrokken bij het gehele reflectieproces door het gesprek er over aan te gaan.
- Toon betrokkenheid bij het schrijven van het reflectieverslag door tijdig feedback te geven.
- Uit je eigen betrokkenheid aan de stagiaire omtrent het belang van het kritisch leren reflecteren en beschrijf/ vertel hoe je geleerd hebt door je open te stellen voor feedback en kritisch te kijken naar je eigen handelen.
- Ondersteun en moedig de stagiaire aan middels positieve, stimulerende of affectieve feedback. Bv. Je stelt jezelf goede vragen. Mooi hoe je hier een koppeling maakt met de emoties van jezelf en die van de ander. Ik zie hoeveel aandacht je hebt besteed aan deze reflectie.
- Geef de stagiaire eerst een compliment voordat er een verbeterpunt gesuggereerd wordt. Bv. Goed dat je ingaat op hoe je ook had kunnen handelen. Je gaat nu in op twee alternatieve handelingswijze maar ik zie nog minimaal twee meer. Kan je nog meer alternatieven formuleren en aangeven wat de voor- en nadelen zijn van deze alternatieven?
- Geef erkenning aan de stagiaire indien hij emotionele reacties toont en toon empathie. Bv. Ik kan me voorstellen dat je geschrokken bent van deze situatie. Bv. Je verwoordt je emoties goed. De situatie heeft indruk op je gemaakt en het is goed om te beseffen hoe dit mogelijk invloed gaat hebben op je handelen in de komende weken.

	<ul style="list-style-type: none"> • Stel stagiaires in staat om samen te werken (met andere stagiaires/ mede stagiaires / collega's) zodat ze elkaar kunnen ondersteunen in het openstellen voor feedback en het reflecteren op betekenisvolle ervaringen.
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Zelfregie</p> <p>Verhoogt de schriftelijke feedback de zelfregie van de stagiaire in het schrijven van het reflectieverslag?</p> <input data-bbox="757 577 822 639" type="checkbox"/>	<ul style="list-style-type: none"> • Geef suggesties om aspecten nader uit te werken maar wees hierin niet dwingend. Geef ruimte aan de stagiaire om zijn verslag te herschrijven op zijn manier. • Geef lees suggesties (boeken, documenten, websites) zodat de stagiaire zich zelf gaat oriënteren op het onderwerp van reflectie. • Stimuleer het zelfvertrouwen van de stagiaire zodat hij zich eigenaar voelt in zijn leerproces en de daaruit volgende leerpunten. De stagiaire schrijft het verslag voor zijn eigen ontwikkeling. • Na het schrijven: Stimuleer de stagiaire om ergens initiatief in te nemen. Op die manier kan de stagiaire regie nemen in waar hij zich in wil ontwikkelen.

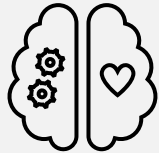
ONDERDEEL 2 – COGNITIEF

Stimuleer het kritisch reflecteren door de stagiaire

 Vragen voor de begeleider ✓	 Feedbacktips voor de begeleider
<p>Inlevingsvermogen</p> <p>REFLECTIE DOEL 1</p> <p>De stagiaire is in staat om zich voldoende in te leven in anderen die direct of indirect betrokkenen waren (bv. cliënten, collega's, naasten).</p> <input data-bbox="757 925 824 989" type="checkbox"/>	<ul style="list-style-type: none"> • Stel vragen die empathie verhogend werken: Hoe zou de ander (bv. een cliënt of een collega) dit hebben ervaren denk je? En waaruit maak je dat op?; Op welke wijze kan de ander dit ook hebben bedoeld?. • Stel vragen die de stagiaire meer kennis geven die mogelijk hem helpen om zich beter in te leven in het onderwerp van de betekenisvolle ervaring en welke impact dit op mensen heeft. • In hoeverre zijn er landelijke richtlijnen (denk aan wetten, beroepscode, landelijke richtlijnen, generieke modules) opgesteld omtrent het onderwerp waarop gereflecteerd wordt? Welke ervaringen ken je van andere mensen die deze (ontwrichtende) ervaring hebben meegemaakt? Welke invloed kunnen deze ervaringen op het denken, voelen en handelen van mensen hebben? • Beschrijf hoe jij (praktijkbegeleider) de situatie, waarop de stagiaire heeft gereflecteerd, hebt ervaren. Geef aan welke ervaringen/ kennis ertoe bijdragen dat je het zo hebt ervaren. Hierbij mag je je op professionele wijze kwetsbaar opstellen. Daarmee wordt bedoeld dat je in je rol als begeleider (en niet in de rol van vriend) enige openheid laat zien in je werk en/of privé ervaringen. Hiermee toon je professionele zelfonthulling.

<p>Niveaus</p>	 <p>REFLECTIE DOEL 2</p> <p>De stagiaire reflecteert op zowel micro-meso-, als macroniveau (cliënt, naasten, mede cliënten, team, organisatie, gemeente, provincie, landelijk).</p> <input data-bbox="759 520 822 584" type="checkbox"/>	<ul style="list-style-type: none"> • Besef dat de stagiaire in het begin van de stage niet alle niveaus kan overzien. Stimuleer de stagiaire wel om deze niveaus te kunnen zien. Stel bijvoorbeeld de volgende vragen: Wat zouden de naasten vinden van deze situatie? Hoe zou het team kijken naar dit gedrag van cliënt X? Welke beslissingen vanuit de gemeente/provincie maakt dat onze organisatie op deze manier georganiseerd is? Welke maatschappelijke ontwikkelingen hebben invloed op het gedrag van de ander (bv. cliënt, collega)? Middels deze perspectiefwisselingen bevorder je kritisch reflecteren. • Help de stagiaire door de ervaring vanuit jouw eigen perspectief als professional te geven (professionele zelfonthulling). Welke (persoonlijke) ervaring kan je delen om de stagiaire te helpen het cliënt-/ collega- of teamperspectief te zien?
<p>Nuance</p>	 <p>REFLECTIE DOEL 3</p> <p>De stagiaire reflecteert vanuit nuance.</p> <input data-bbox="759 1062 822 1126" type="checkbox"/>	<ul style="list-style-type: none"> • Let in het reflectieverslag op of de stagiaire op een misplaatste wijze stellig taalgebruik hanteert middels de woorden: nooit, helemaal, vaak, altijd, absoluut. Zo ja, stel vragen die de stagiaire stimuleren om meer nuance in interpretaties en formuleringen te krijgen. Bv. Geldt dit wat je beweert onder alle omstandigheden, voor alle doelgroepen, in elke organisatie en op elk moment van de dag?

Emoties

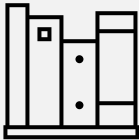
REFLECTIE
DOEL 4

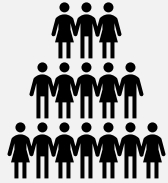
De stagiaire reflecteert kritisch op de emoties van zichzelf of van de ander(en)?

- Stel vragen die empathie verhogend werken qua emoties: Hoe zou de ander (bv. cliënt of collega) dit hebben ervaren denk je? Kan je drie mogelijke emoties benoemen van de ander?; Op welke wijze kan de ander dit ook hebben ervaren?; In hoeverre heb jij (de stagiaire) gesproken met de ander om achter de emoties van deze persoon te komen?
- Stel vragen die de stagiaire meer zicht geeft op zijn eigen emoties. Bv. wat dacht je toen en welk gevoel hoorde er bij die gedachte? Waarom voelde je je opgelucht na dit gesprek? Merkte je in je lijf iets gebeuren toen de ander zijn stem verhieft?
- Geef inzichten aan de stagiaire hoe emoties en gedachten in verband kunnen staan met elkaar (welke gedachten ‘voedt’ de emoties). Geef op passende wijze inzicht in hoe iemands gevoelswereld ook zou kunnen zijn. Bv. in hoeverre zou de ander ook verdrietig kunnen zijn in plaats van alleen boos? In hoeverre ben jij naast bang ook boos op deze cliënt?
- Erken de emotionele reacties van de stagiaire (bv. boosheid, angst, verdriet, onzekerheid). Ga in gesprek indien je de emotionele reactie van de stagiaire niet begrijpt. Vraag door zodat je mogelijk inzicht en begrip krijgt waar de emoties van de stagiaire vandaan komen. Laat de stagiaire het document in de TEAMS leeromgeving lezen dat is gericht op reflecteren op emoties (onderdeel 1b).
- Geef aan welke emoties jij zelf zou ervaren in deze betekenisvolle situatie waarop de stagiaire reflecteert.

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Integratie eerder verworven kennis en ervaringen</p>	<p style="text-align: center;"></p> <p>REFLECTIE DOEL 5</p> <p>De stagiaire integreert eerder verworven kennis en ervaringen aan het huidige handelen en/of de handelingsalternatieven.</p> <p style="text-align: right;">☐</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vraag de stagiaire om in het reflectieverslag zijn denken, voelen en handelen te integreren met eerder privé ervaringen. Formuleer dit in vraagvorm zodat je de stagiaire aan het denken zet. Bv. Waar komt deze drive of jouw huidige houding vandaan? In hoeverre speelt je eigen privéleven een rol in de wijze waarop jij nu denkt/voelt/handelt? Dit aandeel is privé dus het is aan de stagiaire in hoeverre hij daar een verbinding mee wilt maken. Echter de groei in stage mag niet belemmerd worden door privé ervaringen. Besef ook de positieve invloed van privé ervaringen. • Vraag de stagiaire om in het reflectieverslag zijn denken, handelen en voelen te integreren met wat de stagiaire heeft geleerd op de opleiding of op eerdere stages. Formuleer dit in vraagvorm zodat je de stagiaire aan het denken zet. Bv. Heb je al eens eerder dit meegemaakt? Heb je al eens eerder gezien dat een client zich zo gedroeg? Wat heb je geleerd op de opleiding over dit onderwerp?
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Bronnen</p>	<p style="text-align: center;"></p> <p>REFLECTIE DOEL 6</p> <p>De stagiaire gebruikt bronnen in het reflectieverslag.</p> <p style="text-align: right;">☐</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stimuleer het gebruik van literatuur, richtlijnen & generieke modules (NJI, NCJ, Akwa GGZ, Hersenz) en de beroepscode (beroepscode Social Work/ BPSW, beroepscode Jeugd SKJ). Dit geeft bv. meer zicht op het onderwerp waarop gereflecteerd wordt; hiermee verantwoord de stagiaire zijn handelen; rechtvaardigt het professionele handelen; verbetert het professionele handelen.

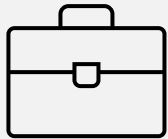

REFLECTIE
DOEL 7

De stagiaire
veralgeme-
niseert
het geleerde
naar andere
situaties,
doelgroepen
of beroeps-
groepen.

- Vraag aan de stagiaire op welke wijze deze ervaring van nut kan zijn in zijn toekomstige denken, voelen en handelen. Bv. Wat neem je mee uit deze situatie? Op welke wijze zou je een volgende keer reageren?
- Vraag aan de stagiaire op welke wijze deze ervaring van nut kan zijn voor het team en/of de organisatie. Bv. Op welke wijze is deze ervaring van nut voor een andere doelgroep of een andere leeftijdsgroep?
- Vraag aan de stagiaire op welke wijze deze ervaring van nut kan zijn voor de beroepsgroep. Bv. Op welke wijze is deze ervaring van nut voor andere social workers?

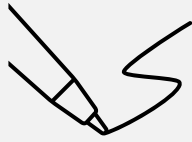
DOEL 8

De stagiaire reflecteert op zijn professionele identiteitsontwikkeling.

- Monitor de kwetsbaarheid van de stagiaire die hij in meer of mindere mate heeft in het team van collega's of ten opzichte van cliënten. Zoek met de stagiaire naar een balans om zich verder te ontplooien als professional.
- Stimuleer de stagiaire om een koppeling te maken tussen zijn identiteitsontwikkeling en professionele identiteitsontwikkeling. Op welke wijze heeft zijn zelfbeeld en zelfvertrouwen invloed op zijn professionele zelfbeeld en zelfvertrouwen? Zie bijlage 3.
- Stimuleer de stagiaire om vooruit te denken. Focus enerzijds op het komende jaar en ondersteun de kleine stappen die te nemen zijn. Anderzijds daag hem uit om een blik te werpen op hoe zij zou willen functioneren over 1 of 5 jaar. Sommige studenten hebben een stimulans nodig om breder te kijken naar de toekomst die ze voor zich hebben en de mogelijkheden die er zijn.
- Beschrijf hoe je eigen professionele identiteit is ontwikkeld in de loop der jaren. Ga hierbij in op de vijf componenten van professionele identiteit: zelfbeeld, zelfvertrouwen, taakopvatting, werkmotivatie en toekomstperspectief (zie bijlage 3). Geef aan welke ervaringen / kennis ertoe bijdragen dat je ontwikkeld hebt als professional. Hierbij mag je je op professionele wijze kwetsbaar opstellen. Geef voorbeelden van dilemma's die je tegenkwam in je beroepskeuze, je professionele ontwikkeling, het werken in een team cq. organisatie. Gebruik op passende wijze deze professionele zelfonthulling.

Taalkundig vaardig

DOEL 9

De stagiaire laat voldoende taalkundige vaardigheden zien.

- Geef taalkundige tips (bijv. stimuleren juiste spelling en correcte zinsformuleringen). Corrigeer niet alle taalfouten maar merk na meerdere fouten op: Loop je hele verslag na op taal- en spelfouten want ik zie er op het moment te veel.
- Geef de tip om gebruik te maken van de spellingschecker in Word.

Bijlage 1   Feed up, feed forward en feedback

Met behulp van feedback kan het voor studenten helder worden waar ze naar toe moeten werken. We onderscheiden daarin drie onderdelen:

Feed up: informatie geven aan de stagiaires over de doelen van de taak

In dit geval informatie geven over het schrijven van een reflectieverslag waarbij het doel is om te groeien in hun reflectievermogen en daarbij ontwikkelen ze hun professionele houding en handelen. Het lezen van checklist A geeft stagiaires informatie over wat er van hen verwacht wordt.

Feedback: informatie geven over waar ze nu staan ten opzichte van de doelen van de taak

Wat laat de stagiaire zien in de eerste versie van hun reflectieverslag? Wat zijn hun sterktes en hun zwaktes als je kijkt naar de onderdelen van kritisch reflecteren? Maak gebruik van checklist B om je feedback te geven.

Feed forward: informatie geven hoe ze komen tot het gewenste eindproduct

Wat zal de stagiaire moeten verbeteren aan het verslag om zich te ontwikkelen in het kritisch reflecteren? Maak gebruik van checklist B om je feed forward te geven.

Bijlage 2   **Vier niveaus van reflecteren**

Niveau 1 beschrijvend schrijven: De student herkent en beschrijft een of meer betekenisvolle inhoud van een specifieke en doorleefde situatie, activiteit of ervaring op een contextuele wijze. De student beschrijft zijn groei, maar er is geen sprake van reflectie.

Niveau 2 beschrijvende reflectie: Aanvullend op niveau 1: De student specificereert, analyseert en gaat dieper in op eerdere overtuigingen of ideeën over zichzelf. De student begint met reflecteren maar dit is voornamelijk beschrijvend en niet analyserend van aard.

Niveau 3 reflectie: Aanvullend op niveau 2: De student onderzoekt en/of focust: onderzoekt de mogelijke acties van zichzelf middels vragen, hypothesen en door zich te focussen op centrale punten waardoor een of meerdere rode draden zichtbaar worden (patronen). De student evalueert verschillende alternatieven van professioneel handelen door zichzelf en/of zijn beroepsgroep en integreert ze in nieuwe contexten en herziene perspectieven over zijn professionaliteit en/of die van de beroepsgroep. De student is in staat vanuit meerdere perspectieven naar een situatie te kijken, reflecteert met nuance en reflecteert op emoties.

Niveau 4 kritische reflectie: Aanvullend op het reflectieniveau: de student voert het reflectieniveau uit op zowel individueel niveau als op het niveau van de beroepsgroep. En de student beschrijft zijn veranderende zienswijze, grondhouding op zichzelf en/of zijn beroepsgroep en beschrijft hoe dit gevolgen heeft of gaat hebben voor toekomstige professionele acties. Daarnaast laat de student bij dit reflectieniveau zien dat hij volledig in staat is om alle aanwezige perspectieven in te nemen (die van de ander maar ook op meso- en macroniveau), met nuance kan reflecteren en diepgaand kan reflecteren op emoties.

Bijlage 3   Professionele identiteit

Je professionele identiteit is te onderscheiden in vijf componenten: zelfbeeld, zelfvertrouwen, taakopvatting, beroepsmotivatie en toekomstperspectief (Kelchtermans, 2012). Net als je identiteit is je professionele identiteit niet statisch maar blijft deze zich ontwikkelen. Indien je een sterke professionele identiteit hebt dan:

- ... weet je waarvoor je staat, je kent jezelf. Je weet waar je sterktes liggen en welke competenties nog minder ontwikkeld zijn. Je zelfbeeld wijkt niet veel af hoe anderen je zien (component zelfbeeld).
- ... heb je zelfvertrouwen waardoor je onbekende situaties met vertrouwen tegemoet gaat. Je bent tevreden over het werk dat je aflevert (component zelfvertrouwen).
- ... komt jouw taakopvatting overeen met hoe de instelling, waar je werkt, deze graag ziet en hoe de beroepsgroep deze omschrijft (component taakopvatting).
- ... heb je een heldere drijfveer om je opleiding/werk te kiezen, ben je gemotiveerd om de komende jaren deze baan te vervullen en je gaat met plezier naar je werk (component werkmotivatie).
- ... kan je je verwachte toekomstperspectief omschrijven en je voelt je goed bij dat toekomstperspectief (component toekomstperspectief).

Lees meer over professionele identiteit en de rol van het hbo: <https://www.scienceguide.nl/2020/11/leer-studenten-zelf-nadenken-over-professionele-identiteit/>